

Gjennomføring av straff utenfor fengsel

Strgjfl. § 16 Gjennomføring av straff utenfor fengsel

Dersom det er hensiktsmessig for å sikre en fortsatt særlig positiv utvikling og motvirke ny kriminalitet, kan kriminalomsorgen overføre domfelte til gjennomføring av straffen utenfor fengsel med særlige vilkår når halvdelen av straffetiden er gjennomført. Kriminalomsorgen skal alltid vurdere om vilkårene for å overføre domfelte under 18 år til gjennomføring av straffen utenfor fengsel er oppfylt når halvdelen av straffetiden er gjennomført. Overføring skal ikke besluttes dersom formålet med straffen eller hensynet til en sikkerhetsmessig forsvarlig gjennomføring taler mot det.

Dersom den idømte ubetingede fengselsstraffen eller resterende tid frem til forventet løslatelse er inntil 4 måneder, og det er hensiktsmessig for å sikre en positiv utvikling og motvirke ny kriminalitet, kan straffen gjennomføres utenfor fengsel når det settes vilkår om at domfelte skal være undergitt elektronisk kontroll. Kriminalomsorgen skal alltid vurdere om domfelte under 18 år oppfyller vilkårene for å gjennomføre straffen utenfor fengsel med elektronisk kontroll. For domfelte under 18 år gjelder ikke vilkåret om at den idømte fengselsstraff eller resterende tid frem til forventet løslatelse er inntil 4 måneder. Kriminalomsorgen kan gi forskrift med utfyllende bestemmelser om bruk av elektronisk kontroll. Første ledd tredje punktum gjelder tilsvarende.

Det er en forutsetning for gjennomføring av straff utenfor fengsel at domfelte skal ha fast bopel og være sysselsatt i form av arbeid, opplæring eller andre tiltak. Domfelte skal dessuten unnlate å bruke rusmidler, bedøvelsesmidler, hormonpreparater eller andre kjemiske stoffer som ikke er lovlig foreskrevet.

Dersom det fremstår som nødvendig for en sikkerhetsmessig forsvarlig gjennomføring av straffen utenfor fengsel, skal kriminalomsorgen fastsette særlige vilkår. Kriminalomsorgen kan blant annet fastsette at domfelte skal

- a) gjennomgå behandling,
- b) delta i program,
- c) innta antabus eller andre foreskrevne medikamenter,
- d) overholde bestemmelser om oppholdssted, eller
- e) unnlate å ha samkvem med bestemte personer.

Kriminalomsorgen kan oppheve fastsatte vilkår, endre eller fastsette nye vilkår hvis det fremstår som nødvendig av hensyn til en sikkerhetsmessig forsvarlig gjennomføring av straffen.

Kriminalomsorgen skal kontrollere at domfelte overholder forutsetninger og fastsatte vilkår. Som ledd i kontrollen kan tiltak etter § 56 iverksettes. Ved brudd på vilkår eller forutsetninger, eller dersom det er sannsynlig at domfelte har begått eller vil begå straffbar handling eller unndra seg gjennomføringen, gjelder bestemmelsene om tilbakeføring til fengsel i § 14 sjettede og sjuende ledd.

Dersom det er av betydning for fornærmede i straffesaken eller dennes etterlatte å få kjennskap til tidspunktet for gjennomføring av straff utenfor fengsel, skal kriminalomsorgen varsle fornærmede eller etterlatte på forhånd. Varselet skal også omfatte informasjon om vilkår som er satt med hjemmel i § 16 fjerde ledd bokstav d og e, hvis disse vilkårene direkte gjelder fornærmede eller dennes etterlatte.

Domfelte og fornærmede skal tilbys gjenopprettende prosess. Dersom de ved avtale kommer frem til enighet om å overholde bestemmelser om oppholdssted, eller unnlate å ha samkvem med bestemte personer, skal kriminalomsorgen ta hensyn til avtalen ved fastsettelse av vilkår for gjennomføring av straffen utenfor fengsel. Kriminalomsorgen trenger ikke å ta hensyn til avtalen dersom den blir urimelig for fornærmede eller domfelte.

Endret ved lover 29 juni 2007 nr. 83 (ikr. 1 nov 2007 iflg. res. 12 okt 2007 nr. 1138), 29 juni 2007 nr. 84 (ikr. 1 nov 2007 iflg. res. 12 okt 2007 nr. 1139, nytt annet ledd ikr. 1 aug 2008 iflg. res. 13 juni 2008 nr. 586), 20 jan 2012 nr. 6 (ikr. 20 jan 2012 iflg. res. 20 jan 2012 nr. 41), 24 mai 2013 nr. 19, 28 feb 2014 nr. 3, 9 mai 2014 nr. 16 (ikr. 9 mai 2014 iflg. res. 9 mai 2014 nr. 625), 20 juni 2014 nr. 49 (ikr. 1 juli 2014 iflg. res. 20 juni 2014 nr. 795).

Forskriften § 3-8. Gjennomføring av straff utenfor fengsel. Oppmøteplikt

I tillegg til grunnvilkårene i straffegjennomføringsloven § 16 annet ledd og eventuelle vilkår etter straffegjennomføringsloven § 16 tredje ledd, skal domfelte pålegges å møte for kriminalomsorgen eller annen offentlig myndighet, person eller organisasjon som kriminalomsorgen anviser minimum én gang pr. uke.

KDI bemerker: Forskriften § 3-8 er ikke oppdatert etter endringer som er gjort i straffegjennomføringsloven § 16. Forskriftsbestemmelsens henvisning til § 16 annet og tredje ledd må derfor tolkes som § 16 tredje og fjerde ledd.

16 (1) 1 Formål

Straffegjennomføring etter § 16 første ledd er en straffegjennomføringsform som er aktuell når overføring er hensiktsmessig for å sikre domfelte en fortsatt særlig positiv utvikling og motvirke ny kriminalitet. Gjennomføringen skal også ivareta en hensiktsmessig progresjon for domfelte under straffegjennomføringen, og bidra til en god tilbakeføring til samfunnet.

16 (1) 2 Målgruppe

Målgruppen for straffegjennomføring etter § 16 første ledd er domfelte som har tatt et klart standpunkt om at de ønsker å endre sin livsførsel og som under straffegjennomføringen har vist i praksis at de mener dette alvorlig og er villige til å anstrenge seg for å nå dette målet. For å videreføre og oppmuntre den positive utviklingen kan domfelte overføres til fortsatt straffegjennomføring utenfor fengsel etter § 16 første ledd. Overføring etter § 16 første ledd er først og fremst aktuelt for domfelte som er idømt en lengre straff.

Subsidiær fengselsstraff etter bøter skal som hovedregel være gjennomført i sin helhet før domfelte kan overføres etter § 16 første ledd. Unntak kan gjøres i tilfeller hvor domfelte er innvilget søknad om bøteteneste, jf. § 16a.

Forvaringsdømte kan ikke overføres til straffegjennomføring etter § 16 første ledd.

16 (1) 2.1 *Vilkåret "særlig positiv utvikling"*

For å kunne overføres etter § 16 første ledd må domfelte ha vist en særlig positiv utvikling. Det er av sentral betydning at domfelte har vist evne og vilje til å delta i og gjøre seg nytte av rehabiliterende tiltak i kriminalomsorgen eller hos samarbeidspartnere. Denne straffegjennomføringsformen er aktuell for domfelte som ved positiv atferd og engasjement ønsker å benytte straffegjennomføringstiden på en måte som gjør det sannsynlig at holdningen til fortsatt kriminalitet er endret. Ofte vil en ta utgangspunkt i domfeltes situasjon ved påbegynnelsen av straffegjennomføringen, eventuelt ved domfellelsen, og vurdere den opp mot situasjonen på tidspunktet for mulig overføring. Hele straffegjennomføringen skal imidlertid tas i betraktning ved vurderingen av om domfelte har hatt en særlig positiv utvikling. Domfelte skal kunne vise til en konkret og realistisk plan for tilværelsen utenfor fengselet, som skisserer et overbevisende alternativ til kriminalitet. Planen bør berøre fremtidig arbeid/utdanning, økonomi og boligsituasjon, samt eventuelle familiære, sosiale relasjoner og fritidsaktiviteter.

Kriminalomsorgen skal tilrettelegge for at domfelte får nødvendig bistand til å planlegge tilværelsen utenfor fengsel.

16 (1) 2.2 *Vilkåret "hensiktsmessig for å motvirke ny kriminalitet"*

Straffegjennomføring utenfor fengsel må etter en individuell vurdering anses hensiktsmessig for å motvirke ny kriminalitet. Det er avgjørende at straffegjennomføringsformen kan knyttes til mulighetene for en hensiktsmessig rehabilitering. Adgangen til å innvilge straffegjennomføring etter § 16 første ledd forutsetter at den domfeltes mulighet for rehabilitering til et liv uten fortsatt kriminalitet forsterkes ved tiltaket.

Denne gjennomføringsformen kan for eksempel være aktuell dersom domfelte er gitt mulighet til spesielt egnet arbeid eller utdanning, eller at domfelte etter lang tids straffegjennomføring i fengsel trenger en periode i samfunnet med tett oppfølging fra kriminalomsorgen før løslatelse. At videre straffegjennomføring i fengsel kan virke særlig destruktivt for domfelte som er i et ellers positivt rehabiliteringsopplegg, skal tillegges vekt. Det kan videre tillegges vekt dersom overføringen gjør domfelte i stand til å ha omsorg for egne barn, og omsorgsevnen ellers ville bli svekket som følge av videre opphold i fengsel. Det er en forutsetning at overføringen er til barnets beste og at domfelte har vist engasjement for barnet under fengselsoppholdet.

16 (1) 2.3 *Særlig om domfelte under 18 år*

For domfelte som på søknadstidspunktet er under 18 år gjelder det egne regler. For domfelte under 18 år skal det legges avgjørende vekt på om en overføring etter § 16 første ledd er hensiktsmessig for rehabilitering og tilbakeføring til samfunnet, samt sikkerhetsmessig forsvarlig. Kravene om en særlig positiv utvikling tolkes dermed mindre strengt for denne gruppen domfelte.

For denne gruppen domfelte kan ulike former for bofellesskap også godkjennes som

egnet bolig. Alle som bor fast i boligen skal i så fall informeres om straffegjennomføringen og avgi skriftlig samtykke til at domfelte har bolig der under straffegjennomføringen.

Dersom domfelte ikke selv eller med bistand fra andre offentlige etater eller samarbeidspartnere kan fremskaffe et sysselsettingstilbud under straffegjennomføringen, skal domfelte alltid tilbys sysselsetting i form av samfunnsnyttig tjeneste eller annen aktivisering i regi av kriminalomsorgen.

Når domfelte under 18 år gjennomfører straff i fengsel skal kriminalomsorgen alltid i vedtak vurdere om domfelte kan overføres etter § 16 første ledd når halve straffetiden er gjennomført. Dersom det ikke er grunnlag for en overføring på det aktuelle tidspunktet, skal kriminalomsorgen regelmessig, og senest hver sjetten måned, i vedtak revurdere muligheten for en overføring.

16 (1) 2.4 Gjennomføringstid

Overføring etter § 16 første ledd kan tidligst skje når halvparten av den ubetingede fengselsstraffen er gjennomført. Overføring skal som hovedregel ikke finne sted tidligere enn seks måneder før forventet løslatelse. § 16 første ledd kan innvilges også etter tidspunktet for 2/3 tid.

16 (1) 2.5 Forholdet mellom § 16 første og annet ledd

Formålet med § 16 første ledd og delgjennomføring etter § 16 annet ledd er ganske sammenfallende, men målgruppen er ulik for de to ordningene. For § 16 første ledd stilles det større krav til en særlig positiv utvikling hos domfelte, samtidig som nivået på kontroll og oppfølging kan være lavere, hvilket må medføre ulike sikkerhetsmessige vurderinger.

Overføring fra § 16 annet ledd til § 16 første ledd kan være en hensiktsmessig progresjon for enkelte domfelte, og kan bidra til økt mulighet for å oppfylle vilkårene i § 16 første ledd om særlig positiv utvikling.

Overføring etter § 16 første ledd kan tidligst skje når domfelte har gjennomført minst halvparten av den ubetingede fengselsstraffen. Overføring etter § 16 annet ledd kan tidligst skje når en tredel av den ubetingede fengselsstraffen er gjennomført og det gjenstår inntil fire måneder til forventet løslatelse.

16 (1) 2.6 Forholdet mellom § 16 første ledd og løslatelse på halv tid etter § 42 tredje ledd

Det må foretas en avgrensning mellom overføring etter § 16 første ledd og prøveløslatelse etter halv tid etter § 42 tredje ledd. Prøveløslatelse etter halv tid kan skje ”dersom særlige grunner tilsier det”. Det er en forutsetning at det foreligger sterke og tungtveiende, godt dokumenterte momenter.

Innsatte skal fortrinnsvis overføres til fortsatt straffegjennomføring utenfor fengsel hvis det kan avhjelpe situasjonen og de øvrige vilkår etter § 16 er oppfylt.

16 (1) 3 *Straffens formål*

Formålet med straffen må ikke tale mot overføring. I vurderingen skal det særlig tas hensyn til allmenn- og individualpreventive hensyn, sannsynligheten for at domfelte begår ny straffbar handling, faren for straffunndragelse, samt den allmenne rettsopfatning.

16 (1) 4 *Sikkerhetsmessige hensyn*

Før en overføring etter § 16 første ledd, må sikkerhetsmessige hensyn vurderes nøye. Det forutsettes at det gjøres en konkret risikovurdering av tiltaket knyttet opp mot den domfeltes forhold og situasjon. Vurderingene skal nedtegnes og arkiveres sammen med sakens øvrige dokumenter. Det vises for øvrig til retningslinjene punkt 1.8 *Alminnelige prinsipper for sikkerhetsvurdering*.

16 (1) 5 *Utilrådelighetsvurderingen*

Overføring til fortsatt straffegjennomføring utenfor fengsel skal ikke innvilges dersom det vil være utilrådelig. Ved vurderingen av om overføring vil være utilrådelig skal det særlig tas hensyn til den type lovbrudd domfelte er dømt for. Det skal videre blant annet tas hensyn til det straffbare forholdets alvorlighetsgrad, hvem det er begått mot, domfeltes straffehistorikk og den allmenne rettsopfatning. Det skal ved vurderingen legges vekt på hvor lang tid det har gått siden det straffbare forholdet ble begått. Det skal særlig tas hensyn til eventuelle fornærmede, pårørende og etterlatte, for eksempel dersom noen av disse bor i domfeltes nabolag. Behovet for samfunnsbeskyttelse skal tillegges stor vekt og skal inngå som en viktig del av vurderingen.

16 (1) 6 *Krav til domfelte under straffegjennomføringen*

Domfelte må godta de krav og forutsetninger som kriminalomsorgen fastsetter for straffegjennomføringen.

Domfelte plikter å følge gjennomføringsplanen som er utarbeidet av kriminalomsorgen, herunder oppfylle krav om sysselsetting, samt oppmøter for kriminalomsorgen eller andre. Domfelte må videre være villig til å motta kontrollbesøk i boligen og på sysselsettingsstedet av kriminalomsorgen eller eksterne kontrollører. Domfelte må godta at samboende får informasjon om straffegjennomføringen i forbindelse med at de avgir sitt samtykke.

Domfelte pålegges å avholde seg fra bruk av alle former for rusmidler, bedøvelsesmidler, hormonpreparater eller andre kjemiske stoffer som ikke er lovlig foreskrevet. Domfelte skal forplikte seg til å oppgi eventuell bruk av legale legemidler som kan ha innvirkning på prøveresultatene og fremlegge relevant dokumentasjon.

16 (1) 6.1 Gjennomføringsplan

Det skal utarbeides en gjennomføringsplan hvor det fremgår hvilke krav, vilkår og forutsetninger som gjelder for gjennomføringen, hvilke kontrolltiltak som kan iverksettes og konsekvensene av brudd på vilkår.

I gjennomføringsplanen skal det videre fremgå på hvilken adresse domfelte skal oppholde seg under straffegjennomføringen. Det skal fremgå i hvilke tidsrom domfelte plikter å oppholde seg i boligen, innenfor rammene som oppstilles i retningslinjenes omtale av *Krav om opphold i boligen*, se nedenfor.

Gjennomføringsplanen skal videre presisere at domfelte ikke har anledning til å forlate landet, med mindre dette innvilges etter søknad. Retningslinjene for utenlandsopphold under permisjon, punkt 3.36, gjelder tilsvarende.

Det må også fremgå av planen hvor domfelte skal være sysselsatt under gjennomføringen og fastsatte tider for dette, for eksempel arbeidstid, turnus og lignende. Det skal også fremgå hvilke andre samarbeidspartnere som er involvert i gjennomføringen, for eksempel behandlingsinstitusjon. Det skal videre fremgå hvilken rolle sysselsettingssted og andre samarbeidspartnere har, for eksempel plikt til tilbakemelding til kriminalomsorgen.

Når gjennomføringsplanen utformes skal det tas hensyn til fornærmede i saken, vedkommendes pårørende eller etterlatte. Domfelte kan ikke gjennomføre straff i en bolig hvor også fornærmede eller etterlatte i straffesaken er bosatt, uavhengig av om vedkommende samtykker.

Det skal fremgå av gjennomføringsplanen hvem som er domfeltes kontakt i kriminalomsorgen.

Gjennomføringsplanen er å anse som et enkeltvedtak og fastsettes av kriminalomsorgen. Domfelte bør så langt som mulig selv delta i utformingen av gjennomføringsplanen. Gjennomføringsplanen skal undertegnes av domfelte og kriminalomsorgen, som en bekreftelse på at vedtaket er lest og forstått.

16 (1) 6.1.1 Avvik fra gjennomføringsplan som følge av sykdom

Avvik fra gjennomføringsplan som følge av egen eller barns sykdom skal dokumenteres fra første fraværsdag ved legeerklæring. Legeerklæringen fremlegges for kriminalomsorgen innen tre dager fra første fraværsdag.

Ved sykdom som medfører at domfelte ikke klarer å oppfylle vilkårene for gjennomføringen og som strekker seg over syv dager, skal kriminalomsorgen vurdere muligheten for at vilkårene på sikt kan overholdes og eventuelt foreta midlertidige tilpasninger i gjennomføringsplanen.

Dersom domfelte under straffegjennomføring etter § 16 første ledd legges inn i sykehus skal kriminalomsorgen vurdere om domfelte skal overføres til straffegjennomføring etter § 13.

Domfelte kan innvilges straffavbrudd, jf. straffegjennomføringsloven § 35.

16 (1) 6.2 *Krav om egnet bolig*

Det er et vilkår for overføring etter § 16 første ledd at domfelte har fast bolig, som kriminalomsorgen vurderer som egnet. Ved vurderingen av om en bolig er egnet skal det være avgjørende om kriminalomsorgen kan foreta effektiv kontroll av domfelte i boligen. Før søknad innvilges skal kriminalomsorgen gjennomføre minst ett hjemmebesøk for å undersøke boligforholdene, samt snakke med eventuelle samboende.

Domfelte anses bosatt der hvor vedkommende er folkeregistrert eller bor midlertidig. Midlertidig bosted kan for eksempel være der hvor domfelte studerer eller midlertidig bosetter seg under straffegjennomføringsperioden. Det kan etter en konkret sikkerhetsmessig vurdering godtas at domfelte bor hos andre under straffegjennomføringen, for eksempel familie eller venner.

Boligen må være av fast karakter og ikke flyttbar. Det kan godtas at domfelte flytter under straffegjennomføringen, forutsatt at kravene til egnet bolig fortsatt er oppfylt. Flytting til annen adresse må forhåndsgodkjennes av kriminalomsorgen. Ved flytting skal oppholdsadressen endres i vilkårene i gjennomføringsplanen.

Dersom domfelte deler nødvendige fellesarealer som kjøkken og bad eller toalett med andre personer som ikke kan regnes som ”samboende”, jf. under, skal boligen ikke anses som egnet. Visse studentboliger, kollektiv, samt hotell og hospits vil dermed være uegnede boliger.

Kriminalomsorgen bør så langt det er mulig samarbeide med andre myndigheter, frivillige organisasjoner og lignende for å bistå domfelte i å finne en egnet bolig.

16 (1) 6.3 *Krav om opphold i boligen*

Domfelte skal oppholde seg i boligen når det ikke er gitt tillatelse av kriminalomsorgen til å være annet sted. Domfelte skal som hovedregel oppholde seg i boligen i perioden 21.00 – 06.00. Individuelle tilpasninger kan gjøres ved kvelds-, natt- eller skiftarbeid, slik at domfelte som hovedregel alltid har minimum 9 timer opphold i boligen pr. døgn. Det skal gjøres en individuell vurdering basert på blant annet domfeltes behov og sikkerhetsmessige hensyn. Kravene til domfeltes opphold i boligen skal fremgå av gjennomføringsplanen.

16 (1) 6.4 *Samboende i husstanden*

Med samboende menes enhver annen person i husstanden som har sitt hovedbosted der og som domfelte har en nær og varig relasjon til. Med *nær og varig relasjon* menes den relasjon som finnes mellom for eksempel ektefeller, partnere, slektninger og venner.

Før søknad etter § 16 første ledd innvilges skal det gjennomføres en obligatorisk samtale mellom kriminalomsorgen og samboende over 18 år. Samtalen kan skje med vedkommende alene eller når domfelte og vedkommende er til stede sammen. Samboende over 18 år skal gjøres kjent med hva straffegjennomføringen innebærer og samtykke til at domfelte kan gjennomføre straff i hjemmet. Samtykket skal være skriftlig.

Samboende skal gjøres kjent med at samtykket kan trekkes tilbake på ethvert tidspunkt, både før og etter at straffegjennomføring etter § 16 første ledd er iverksatt. Dersom en samboende ønsker å trekke sitt samtykke etter at straffegjennomføringen er påbegynt i hjemmet, bør kriminalomsorgen undersøke bakgrunnen for at samtykket trekkes tilbake, gjennom en samtale med den samboende. Når en samboende trekker sitt samtykke skal kriminalomsorgen så lang det er mulig finne andre løsninger, som for eksempel å bistå domfelte i å skaffe seg en ny egnet bolig, før overføring til fengsel eventuelt besluttes.

16 (1) 6.5 *Særlig om barn*

Hensynet til barnets beste vil alltid være et relevant moment ved avgjørelser som har innvirkning på barn, jf. straffegjennomføringsloven § 3 annet ledd og forskriften § 1-3. Hvis domfelte har omsorg for eller samvær med barn, eller det er bosatt barn i hjemmet hvor straffen skal gjennomføres, skal det tas hensyn til om denne type straffegjennomføring vil være til barnets beste. Straffegjennomføring i hjemmet skal ikke innvilges dersom straffegjennomføringen antas å ville ha en negativ innvirkning på samboende barn. Kriminalomsorgen skal så langt det er mulig forsikre seg om at samboende barn ikke kan komme til å lide overlast som følge av at straffegjennomføringen skjer i hjemmet. Det skal ved behov innhentes faglige råd fra rette sakkyndige, jf. straffegjennomføringsloven § 7a annet ledd bokstav b. Hvis det er mistanke eller tvil om hvorvidt straffegjennomføring i hjemmet kan ha en skadelig innvirkning på samboende barn, skal søknaden avslås.

Domfelte skal oppfordres, men har ingen plikt til, å informere barn i husstanden om at det skal foregå straffegjennomføring i hjemmet. Dersom domfelte bor sammen med egne eller andres barn, skal domfelte oppfordres til å informere barnets foreldre om straffegjennomføringen, dersom de ikke bor i barnets hjem.

Barn som er kjent med at det skal gjennomføres straff i hjemmet har rett til å uttale seg, jf. forskriften § 1-3. Barnets uttalelser skal tillegges større vekt med barnets alder og modenhet. Når barnet er fylt 12 år skal det legges stor vekt på hva barnet mener.

16 (1) 6.6 *Sysselsetting*

Domfelte skal være sysselsatt under straffegjennomføring etter § 16 første ledd. Kravene til sysselsetting skal fremgå av gjennomføringsplanen.

16 (1) 6.6.1 *Sysselsettingens omgang*

Domfelte skal være sysselsatt i minimum 20 timer og maksimalt 45 timer pr. uke.

Rammene vil kunne være gjennomsnittlige dersom det er nødvendig på grunn av skiftarbeid, turnus og lignende. For domfelte som er pensjonister, sykmeldte eller har nedsatt funksjonsevne kan det gis anledning til sysselsetting mindre enn 20 timer pr. uke, men det skal likevel ikke være færre enn 15 timer pr. uke.

Krav om sysselsetting er i utgangspunktet absolutt og kan bare fravikes i helt spesielle unntakstilfeller dersom funksjonshemming eller andre helsemessige forhold hos domfelte gjør aktivisering umulig.

I uker med helligdager kan det gjøres unntak fra kravet til antall timer sysselsetting.

16 (1) 6.6.2 Hva kan godkjennes som sysselsetting?

Kriminalomsorgen skal godkjenne sysselsettingen. Med ”sysselsetting” menes arbeid, opplæring eller andre tiltak som alene eller i kombinasjon holder domfelte i en hensiktsmessig aktivitet.

Dersom domfelte skal utføre ulønnet arbeid, kan dette bare være for offentlig virksomhet, offentlig understøttet virksomhet eller frivillig virksomhet. Arbeid i egen virksomhet, eller som selvstendig næringsdrivende kan etter en konkret individuell vurdering godtas som sysselsetting. Tilsvarende gjelder for eventuell kvelds-, natteller

skiftarbeid. Det kan helt unntaksvis godtas at sysselsettingen krever overnatting utenfor boligen.

Kriminalomsorgen kan ikke godkjenne en form for sysselsetting eller et sysselsettingssted som anses for nært knyttet til det straffbare forholdet eller virksomheten hvor det straffbare forholdet ble begått. Sysselsettingen skal være sikkerhetsmessig forsvarlig og i samsvar med formålet med straffen. Hvis domfelte ikke har arbeid, går på skole eller studerer, skal kriminalomsorgen medvirke til å formidle kontakt og undersøke muligheter for å finne egnet sysselsetting, jf. straffegjennomføringsloven § 18. En mulighet er å tilby ulønnet samfunnsnyttig tjeneste eller ulike tiltak i regi av NAV.

For pensjonister, sykemeldte og personer med nedsatt funksjonsevne kan for eksempel dagsentra eller tilsvarende organiserte aktiviteter godkjennes. Sysselsetting, herunder omfang, skal i disse tilfellene tilpasses den enkeltes forutsetninger og eventuelt vedtak knyttet til offentlige ytelser. Ved behov kan det pålagte sysselsettingsnivået oppnås gjennom en kombinasjon av arbeid, skolegang, studier, særskilt tilrettelagt sysselsetting, frivillig arbeid for en organisasjon, sysselsettingsfremmende tilbud, poliklinisk behandling eller andre tiltak.

16 (1) 6.6.3 Kontakt med samarbeidspartnere

Kriminalomsorgen kan etter samtykke fra domfelte ta kontakt med vedkommendes NAV-kontor, fastlege eller andre for å diskutere sysselsettingens form og omfang.

16 (1) 6.6.4 Informasjon til sysselsettingsstedet

Kriminalomsorgen skal informere en overordnet ved sysselsettingsstedet om

straffegjennomføringen. Den overordnede skal signere på at informasjonen er mottatt.

16 (1) 6.6.5 Kontaktperson på sysselsettingsstedet

Det skal oppnevnes en kontaktperson ved stedet for sysselsettingen. Vedkommende skal skriftlig forplikte seg til å informere kriminalomsorgen ved ureglementert fravær eller andre uregelmessigheter i forbindelse med sysselsettingen. Kontaktpersonen skal som hovedregel være overordnet domfelte. En underordnet kollega, en slektning, eller en person som står i nær personlig relasjon til domfelte kan ikke være kontaktperson.

Dersom det ikke er praktisk mulig å ha en kontaktperson på sysselsettingsstedet, kan kontaktperson utelates under forutsetning av at kriminalomsorgen kan kontrollere domfelte på annen måte. Dersom det unntaksvis godkjennes sysselsetting uten kontaktperson, skal dettes kompenseres ved ytterligere bruk av andre godkjente kontrolltiltak. Kriminalomsorgen skal planlegge hvordan behovet for kontroll i så fall skal ivaretas. Frykt for å miste jobben gir ikke grunnlag for å unnlate å ha kontaktperson.

*16 (1) 6.7 **Oppmøteplikt***

For å sikre nødvendig oppfølging skal domfelte pålegges å møte for kriminalomsorgen eller annen offentlig myndighet, person eller organisasjon som kriminalomsorgen bestemmer, minimum to ganger pr. uke.

Dersom domfelte pålegges å møte for annen offentlig myndighet, person eller organisasjon som kriminalomsorgen har godkjent, skal det etableres en kontrollordning. I så fall skal domfelte også pålegges å møte for kriminalomsorgen minimum én gang pr. uke.

Omfanget av oppmøteplikten må vurderes individuelt hvor blant annet domfeltes forhold til rusmidler, behov for oppfølging, og tidligere straffbare forhold vektlegges. Kriminalomsorgen kan etter en viss tid vurdere å redusere oppmøteplikten til én gang pr. uke, dersom dette anses hensiktsmessig og sikkerhetsmessig forsvarlig. Oppmøteplikten for kriminalomsorgen kan ikke oppheves.

Oppmøtene skal være av en viss varighet. Innholdet i møtene skal bestå av programvirksomhet, oppfølgingsamtaler, deltakelse i grupper, behandlingsopplegg eller annet individuelt tilrettelagt tilbud som er egnet til å motvirke ny kriminalitet. Møtene kan skje i domfeltes hjem dersom dette anses hensiktsmessig. Møtene skal i så fall gjennomføres av to personer.

Hvis det er grunn til å tro at vilkårene ikke følges, skal oppmøteplikten økes og eventuelle andre kontrolltiltak settes i verk.

*16 (1) 7 **Permisjon (midlertidig endring av oppholdssted)***

Domfelte som gjennomfører straff etter § 16 første ledd kan søke kriminalomsorgen om permisjon.

Permisjon skal bidra til å støtte domfeltes rehabilitering og tilbakeføring til samfunnet, men skal ikke være av et slikt omfang at formålet med straffegjennomføringen uthules.

Domfelte kan innvilges ordinær permisjon i inntil 1 døgn pr. måned, dersom vilkårene for permisjon er oppfylt. Domfelte kan videre innvilges velferdspermisjon dersom de ordinære vilkårene for dette er oppfylt. Det skal legges vekt på om formålet med permisjonen kan ivaretas gjennom det totale omfanget av utgang.

For øvrig gjelder de ordinære regler for permisjon, jf. straffegjennomføringsloven § 33 jf. § 36.

Permisjoner skal normalt bare tillates mellom kl. 06.00-22.00.

16 (1) 8 Fastsettelse, endring og opphevelse av vilkår

Ved innvilgelse av straffegjennomføring etter § 16 første ledd skal det være satt vilkår etter § 16 tredje ledd. Det kan videre fastsettes vilkår etter § 16 fjerde ledd dersom det er nødvendig. Det er adgang til å sette andre vilkår enn de som fremgår av § 16 fjerde ledd, men også disse vilkårene må anses som nødvendige for en sikkerhetsmessig forsvarlig gjennomføring av straffen.

Hvis det under straffegjennomføring etter § 16 første ledd fremkommer opplysninger som tyder på at vilkårene ikke virker som forutsatt eller at det er praktiske problemer med å overholde vilkårene, kan det gjøres endringer i gjennomføringsplanen.

I grunnvilkårene etter § 16 tredje ledd kan det likevel bare gjøres slike endringer som går ut på skifte av bopel, endring av sysselsettingssted og nødvendige endringer i behandlingsopplegg. Vilråene etter § 16 tredje ledd kan ikke oppheves.

Dersom det er fastsatt vilkår etter § 16 fjerde ledd, er det derimot en forholdsvis vid adgang til å endre, oppheve eller sette nye vilkår dersom forutsetningene for den opprinnelige vilråsfastsettelsen endres. Det er hensynet til en sikkerhetsmessig forsvarlig gjennomføring av straffen som eventuelt kan begrunne slike endringer.

Ved mistanke om brudd på fastsatte krav og vilkår for straffegjennomføringen skal hyppigheten av oppmøtene økes og andre kontrolltiltak skal eventuelt settes i verk.

16 (1) 9 Kontroll

Kriminalomsorgen skal kontrollere at de fastsatte krav og vilkår overholdes og at gjennomføringsplanen følges.

Kriminalomsorgen skal ukentlig foreta minimum ett uanmeldt kontrollbesøk i hjemmet eller på sysselsettingsplassen. Videre må det lages avtaler med kontaktperson på sysselsettingsstedet og eventuelt andre samarbeidspartnere om umiddelbar tilbakemelding til kriminalomsorgen hvis det skjer brudd på vilkår eller det oppstår uregelmessigheter av noe slag.

Kriminalomsorgen skal ved behov samarbeide med politiet om hjemmebesøk i forbindelse med uregelmessigheter og ved overføring til fengsel. Kontrollen av domfelte bør foregå på en diskret måte.

16 (1) 9.1 *Kontroll av rusforbudet*

Kriminalomsorgen skal foreta kontroller slik at et eventuelt rusmisbruk kan bli oppdaget. Straffegjennomføringslovens alminnelige regler for rusmiddelkontroll gjelder tilsvarende, jf. straffegjennomføringsloven § 29 med tilhørende bestemmelser og § 56. Domfelte skal avgi utåndingsprøve i forbindelse med kontrollbesøk i hjemmet, ved oppmøte for kriminalomsorgen og ellers når slik prøve avkreves. Personale fra kriminalomsorgen eller eventuelt ekstern kontrollør skal stå for prøvetakingen. Domfelte kan også pålegges å avlegge urinprøve og blodprøve. Eventuelle eksterne kontrollører bør vanligvis ikke stå for urinprøvekontroller. Blodprøve kan kun tas av helsepersonell. Ved mistanke om brudd på rusforbudet skal det alltid iverksettes kontrolltiltak etter § 56.

16 (1) 9.2 *Eksterne kontrollører*

Dersom det anses nødvendig for å foreta effektiv kontroll kan kriminalomsorgen utpeke en kontrollør som ikke er ansatt i kriminalomsorgen (ekstern kontrollør), på tilsvarende måte som ved straffegjennomføring med elektronisk kontroll etter § 16 annet ledd. Retningslinjene om bruk av eksterne kontrollører ved elektronisk kontroll og rundskriv KDI 11/2013 gjelder tilsvarende så langt det passer.

16 (1) 10 *Reaksjon på brudd på vilkår*

Konsekvensen av brudd vil avhenge av bruddets alvorlighetsgrad, omstendighetene rundt bruddet og om domfelte har begått brudd tidligere.

Dersom domfelte har brutt fastsatte forutsetninger, krav eller vilkår, herunder rusforbudet eller nekter å medvirke til ruskontroll, er hovedregelen at domfelte tilbakeføres til fengsel, jf. § 14 sjuende ledd. Dette er eksempelvis aktuelt ved alvorlige eller gjentatte brudd på gjennomføringsplanen. Tilsvarende gjelder dersom det er sannsynlig at domfelte har begått eller vil begå en straffbar handling, eller vil unndra seg straffegjennomføringen.

Kriminalomsorgen kan alternativt ilegge skriftlig irettesettelse etter straffegjennomføringsloven § 40 tredje ledd, dersom forholdene tilsier det. Dette kan være særlig aktuelt ved mindre alvorlige brudd på gjennomføringsplanen og manglende samarbeid rundt kontrolltiltak.

Det skal være en lav terskel for tilbakeføring til fengsel. Ved brudd bør det likevel vurderes om det er tilstrekkelig å endre eller fastsette nye vilkår, jf. § 16 fjerde ledd, slik at man øker oppfølgingen av domfelte i form av hyppigere kontroll og kontakt. Dette alternativet er særlig aktuelt dersom bruddet er av mindre alvorlig karakter.

16 (1) 11 Saksforberedelse

Domfelte skal som et ledd i en hensiktsmessig progresjon og utslusning gis informasjon om de ulike alternativene for gjennomføring av ubetinget fengselsstraff, herunder overføring til § 16 første ledd. Kriminalomsorgen skal bidra til at søknaden foreligger i god tid før en eventuell overføring er aktuell. Kriminalomsorgen skal ved behov bistå domfelte med å skrive søknaden og tilrettelegge for kontakt med aktuelle samarbeidspartnere.

Dersom det er aktuelt å innvilge søknaden, skal det foretas en vurdering av domfelte og vedkommendes egnethet til å gjennomføre straffen utenfor fengsel, samt om nødvendige forutsetninger er til stede (*egnehetsvurdering*).

Saksforberedelse i form av egnethetsvurdering og hjemmebesøk gjennomføres av enten avgivende eller mottakende enhet, avhengig av hva som er mest hensiktsmessig i den enkelte sak.

Alle nødvendige avtaler med domfelte og eksterne samarbeidspartnere skal være inngått før søknad innvilges.

16 (1) 12 Avgjørelsesmyndighet

Den enhet hvor domfelte gjennomfører straff (*avgivende enhet*), fatter vedtak om overføring etter § 16 første ledd, fastsetter vilkår for overføringen og vurderer behovet for varsling av fornærmede og etterlatte, jf. § 16 sjuende ledd.

Avgivende enhet beslutter hvilken enhet i kriminalomsorgen som skal ha ansvaret for oppfølging, kontroll og gjennomføring. Dette ansvaret omfatter også myndighet til å treffe avgjørelser i saken, herunder ved søknad om permisjon, fastsettelse, endring og oppheving av vilkår, reaksjoner, straffavbrudd, gjeninnsettelse i fengsel, løslatelse og eventuelle vilkår ved prøveløslatelse. Det skal fremgå av vedtaket om innvilgelse av § 16 første ledd hvilken enhet som skal ha dette ansvaret.

Ved vurderingen av om en annen enhet enn det aktuelle friomsorgskontoret skal ha ansvaret for oppfølging, kontroll og gjennomføring kan det legges vekt på blant annet muligheten for å opprettholde en etablert relasjon og samarbeid med domfelte, behovet for kontinuitet i arbeidet og andre praktiske hensyn. Det kan også avtales et samarbeid mellom ulike enheter om den praktiske oppfølgingen av domfelte. Ansvarsfordelingen mellom enhetene skal i så fall fremgå av vedtaket om innvilgelse.

Den enhet som er aktuell som mottakende enhet (*mottakende enhet*) skal alltid ha uttalt seg om saken og tatt stilling til om søknaden bør innvilges, før vedtak fattes. Dersom avgivende enhet selv skal ha ansvar for oppfølging, kontroll og gjennomføring, bør det vurderes om det er behov for å innhente uttalelse fra andre enheter i kriminalomsorgen før vedtak fattes.

Dersom avgivende og mottakende enhet er uenige med hensyn til om søknaden bør innvilges, fattes vedtaket av overordnet nivå.

Lokalt nivå kan ikke endre eller oppheve vilkår overordnet nivå har fastsatt med hjemmel i § 16 tredje eller fjerde ledd. Endring eller oppheving av vilkår foretas i så

fall av overordnet nivå, etter anmodning om dette fra lokalt nivå. Det vises ellers til retningslinjene punkt 2.2 *Myndighet til å treffe avgjørelser*.

Dersom domfelte er dømt til fengselsstraff i mer enn 10 år, kan overføring etter § 16 første ledd kun besluttes av overordnet nivå. Lokalt nivå kan avslå søknader i saker hvor domfelte er idømt mer enn 10 år fengselsstraff dersom både avgivende og mottakende enhet innstiller på avslag.

16 (1) 13 Økonomiske forhold

Straffegjennomføring etter § 16 første ledd skal ikke medføre en reduksjon eller avkorting i offentlige ytelser som domfelte mottar eller har krav på. Domfelte har rett til å heve eventuelle dagpenger, arbeidsavklaringspenger, alderspensjon, sykepenger o.l. under straffegjennomføringen. Om nødvendig kan kriminalomsorgen etter samtykke fra domfelte innhente opplysninger om økonomiske bidrag som domfelte mottar fra det offentlige.